

КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ВПЛИВУ НА ПРОЦЕСИ ДЕМОГРАФІЧНОГО ВІДТВОРЕННЯ

Яковенко Р. В., к.е.н., доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький
yakovenko572@gmail.com

На рівні економічної теорії, в першу чергу, визначимо суб'єкти в залежності від рівня їхнього впливу: 1) макросуб'єкти; 2) суб'єкти мікроекономічного впливу (СМВ); 3) суб'єкти дії на різних рівнях (СДРР). Необхідно зазначити, що макросуб'єкти здійснюють вплив не лише на агреговані економічні показники, а й на їх окремі складові. В той же час, СМВ змінюють стан кожного окремого суб'єкта мікроекономіки, не завжди суттєво змінюючи загальне положення на макрорівні. Ситуація ускладнена тим, що у вигляді демографічної політики держави, необхідність впливу на демографічні об'єкти на макрорівні, суб'єктами державного впливу та наукового пошуку усвідомлена, хоча й недостатньо [2, с. 120]. Однак, рівень наукових досліджень та реалізації демографічної політики на мікрорівні є недостатнім.

До макросуб'єктів ми відносимо законодавчі органи центральної влади і місцевого самоврядування, виконавчу владу та представницькі органи, митницю (контроль за міграційним рухом населення та контрабандою), фіскальні органи, Центральний банк і макроекономічний господарський механізм. Використання методів макроаналізу для розв'язання практичних завдань може бути успішним тільки при врахуванні регіонального рівня монополізації економіки. Важливо усвідомити і те, що складний багаторівневий і загальний характер монополізації можна подолати лише за допомогою багатопланової системи заходів і послідовної роботи, що базується на спеціальній програмі. Реалізувати її можна лише при активній ролі держави і муніципальних структур.

До СМВ можна віднести суб'єктів підприємництва, таких як власники та управлінці, сім'ї, політичні партії і громадські організації. При подальшій деталізації елементів підприємництва, їх можна класифікувати за сферами спеціалізації: інноваційної діяльності, кредитно-фінансові інституції, інвестори тощо.

Хибна уява щодо можливості реалізації демографічної політики тільки на рівні держави чи регіону, та відсутність наукових досліджень в галузі мікроекономічної демографічної політики привносить до системи впливу на демографічні процеси принципово нове значення, дає нові можливості для ліквідації та приборкування економічної кризи [3, с. 334].

Використовуючи загальну теорію народонаселення для досліджень на стику економічної та регіональної демографії, стає можливим розробка загальних принципів та напрямків регіональної демографічної політики, яка здійснюється органами державного управління в галузі соціального захисту незайнятого населення та населення зайнятого в державному секторі економіки, та має рекомендаційний і підконтрольний характер для приватного сектору зайнятості.

Реалізація мікроекономічної демографічної політики, на підставі якої здійснюється вплив на демографічні процеси на рівні окремого економічного суб'єкта (фірми, підприємства), дає змогу не тільки впровадити наслідки розробки державної соціально-економічної програми, а й підвищити продуктивність праці підприємства, створити сприятливіший психологічний виробничий клімат [4].

До сфери СДРР належать профспілки (як конкретна профспілка на рівні окремого підприємства, так і об'єднання профспілок певної галузі на рівні держави чи регіону), ринковий механізм на рівні окремого товару (в першу чергу такого, попит на який є нееластичним) та на рівні агрегованих показників.

Також суб'єкти впливу на демографічні процеси можна поділити залежно від наступних детермінант. Перший поділ таких суб'єктів здійснюється на підконтрольні та непідконтрольні. До непідконтрольних належать: 1) природні явища: стихійні лиха, землетруси, повені, сонячна активність тощо; 2) зовнішньоекономічні суб'єкти, наслідком діяльності яких може бути ембарго чи економічної блокади; 3) об'єктивні економічні події та тенденції: світові валютно-фінансові кризи, погіршення кон'юнктури на світовому ринку, подорожчання енергоносіїв тощо; 3) інші суб'єкти, що спроможні здійснювати вплив на демографічні фактори та формувати демографічний клімат.

Підконтрольні суб'єкти підлягають поділу на суб'єкти соціально-економічного впливу та такі, що не належать до групи соціально-економічного впливу [1]. До другої групи ми віднесемо суб'єкти, що можуть спричинити військово-політичні конфлікти, еволюційні зміни ландшафту, загальносвітове погіршення екологічного стану, коли менш промислово розвинуті країни починають сплачувати „витрати переливу”, несприятливий соціально-психологічний клімат на рівні фірми. Суб'єкти соціально-економічного впливу діють шляхом поліпшення умов життя людини, сім'ї чи населення країни, здійснюючи прямий чи непрямий вплив на демографічні події.

До суб'єктів непрямого впливу можна віднести всі соціально-економічні суб'єкти, що сприяють формуванню сприятливого демографічного клімату з метою стимулювання народжуваності. До них ми відносимо: інноваційні підприємства, органи місцевого самоврядування та державної влади, як суб'єкти реалізації фінансово-бюджетної політики, підвищення рівня зайнятості, створення і

розповсюдження соціальної реклами і пропаганди здорового способу життя, створення сприятливого клімату для залучення іноземних інвестицій, вирівнювання рівня соціально-інфраструктурних послуг мешканців міст і селищ, створення умов для творчого та особистого розвитку людини, підвищення реального рівня життя в комплексі з контролем над споживчими цінами та вартістю комунальних послуг, дотримання вимог економічної безпеки держави, однією зі складових якої є демографічна безпека.

Метою діяльності суб'єктів прямого впливу в першу чергу є скорочення смертності і тривалості життя. До них ми відносимо суб'єкти законотворення та виконання законів, Міністерства екології, праці і соціальної політики, промислової політики, охорони здоров'я, профспілки підприємств та ради профспілок.

У залежності від форми власності та рівня повноважень зазначені суб'єкти можна поділити на державні, недержавні, та суб'єкти взаємодії влади і приватного сектору. В першу чергу йдеться про органи державної влади і місцевого самоврядування, фіскальні органи, Центральний банк тощо, а також підприємства, установи і організації що знаходяться (повністю або переважно) у державній власності. В свою чергу державні установи можна поділити на централізовані та децентралізовані. Структури централізованого управління повинні ліквідуватися або самоліквідуватися, якщо вони створили більш ефективно діючу структуру управління, спроможну здійснити функції управління за нових умов.

У залежності від рівня усвідомлення мети соціально-економічної діяльності, суб'єкти можна поділити на фактори свідомого і несвідомого впливу. Так, підвищуючи заробітну плату працівникові приватного підприємства, його менеджер може не розглядати це підвищення як стимул до поповнення його сім'ї.

В залежності від розташування суб'єкта – можливим є поділ на внутрішні та зовнішні суб'єкти. При цьому діяльність Амбасад в іншій країні може мати більший демографічний ефект для держави, ніж діяльність іноземного підприємства, розташованого всередині цієї країни.

У відповідності до характеру впливу суб'єкти можна класифікувати за трьома групами: позитивного впливу, нейтрального та негативного. Суб'єкти позитивного впливу – це більшість державних макросуб'єктів, хоча й не завжди свідомого впливу, сім'ї, морально свідомі підприємства. Суб'єкти нейтрального впливу – це окремі елементи соціально-економічної системи, що не набули своєї організаційно-економічної та правової зрілості. Наприклад – суб'єкти відносин ринку цінних паперів, що сприяють перерозподілу власності через ринковий механізм та розширенню можливостей отримання доходів домогосподарствами. Суб'єкти негативного впливу – це, здебільшого, суб'єкти несвідомого впливу (підприємство, що забруднює навколишнє середовище) або непідконтрольні суб'єкти (природні негаразди). Але можливі варіанти свідомого та підконтрольного негативного впливу, такими суб'єктами можуть бути підприємства-конкуренти (методи саботажу), монополії (підвищення цін, нехтування нормативами якості продукції) або закордонні макросуб'єкти у випадку ведення економічної війни (здебільшого протекціоністські методи та методи необґрунтованої цінової дискримінації для різних партнерів).

Безумовно, названо не всі суб'єкти соціально-економічного впливу на демографічні процеси, але будь-який з тих, який не згадувався, може бути включений до однієї або декількох класифікацій за розробленими ознаками. Також, у загальному вигляді, визначено механізм соціально-економічного впливу на демографічні процеси із врахуванням специфіки його дії по певним суб'єктах.

Список літератури:

1. Яковенко Р. В. Механізм та суб'єкти соціально-економічного впливу на демографічні процеси [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2017/10/09/mehanizm-ta-sub-ekti-sotsialno-ekonomichnogo-vplivu-na-demografichni-protsesi>. – Назва з титул. екрану.
2. Яковенко Р. В. Суб'єкти та механізм соціально-економічного впливу на демографічні процеси / Роман Яковенко // Зовнішня торгівля : право та економіка. – К. : Українська академія зовнішньої торгівлі. – 2006. – № 3 (26). – С. 120–124.
3. Яковенко Р. В. Демографічні об'єкти соціально-економічного впливу та їх економічна роль / Роман Яковенко // Наук. праці Кіровоградського нац. техн. ун-ту : Економічні науки. – Кіровоград : КНТУ. – 2005. – Вип. 8. – С. 334–340.
4. Яковенко Р. В. Мікрорівень соціально-економічного впливу на демографічні процеси [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=3864>. – Назва з титул. екрану.